

Rediscovering the Roots of “Sacred History” in the Teachings of Imam Ali (‘a)

Seyyed Kamal Keshik Nevis
Razavi

PhD in History and Civilization of Islamic Nations, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

1-Introduction

Henri Corbin (1903–1978), a distinguished French philosopher and orientalist, dedicated much of his academic career to exploring Islamic and Iranian thought. As a scholar deeply inspired by mysticism, Corbin introduced the concept of *hiérophistoire* (sacred history), which transcends traditional historical boundaries by emphasizing the spiritual and metaphysical dimensions of historical events. A key question arises: How did Corbin integrate insights from Shi‘a Islam into his formulation of sacred history? Specifically, how are the teachings of Imam ‘Alī (‘a), as exemplified in *Nahj Al-balāgha*, reflected in Corbin’s framework?

This research aims to trace the conceptual roots of sacred history in the thoughts of Imam ‘Alī (‘a). By employing hermeneutic and comparative methods, it analyzes the intersections between Corbin’s *hiérophistoire* and the philosophical and theological dimensions present in *Nahj al-balāgha*. The study reveals that Imam ‘Alī (‘a) provides a profound and comprehensive perspective on the interplay between divine order and human agency, which significantly informs Corbin’s ideas, albeit with differing emphases.

⁻ keshiknevisrazavi.sayyedkamal@mail.um.ac.ir.

How to Cite: Keshik Navis Razavi, Seyyed Kamal. (2024). Rediscovering the Roots of “Sacred History” in the Teachings of Imam Ali (‘a). *Biannual Journal of Research in Shi’a Comparative Theology*. 5 (9). 307-328.

2-Literature Review

The field of *hiérophistoire* has attracted attention for its potential to reinterpret spiritual traditions. Studies on Corbin, such as Wekili and Kazempour (2018), highlight his reliance on Shi'a notions of *walaya* (spiritual guardianship) to construct a transhistorical view of religious authority. Corbin regarded *walaya* as the quintessential element of Shi'ism, emphasizing its enduring metaphysical presence over historical contingencies.

Parsanian and Vekilian (2014) explored Corbin's conception of spiritual culture, asserting that he rejected historicism in favor of a metaphysical paradigm rooted in Islamic illuminationist philosophy. Similarly, Alimolhoda and colleagues (2017) analyzed Corbin's approach to meta-history, revealing how his methodology was influenced by phenomenology and Heideggerian hermeneutics. These studies collectively underscore Corbin's aim to transcend conventional historiography, yet they often lack a direct comparative analysis with Islamic primary texts, such as *Nahj al-balāgha*.

Moreover, scholars like Gassimi (2013) emphasize Corbin's efforts to foster interfaith dialogue by applying philosophical hermeneutics to uncover the esoteric dimensions shared by diverse religious traditions. This study builds on such works by situating Corbin's *hiérophistoire* within the theological and ethical teachings of Imam 'Alī ('a), thereby filling a critical gap in the discourse.

3-Methodology

This research adopts a twofold methodological approach:

1. **Hermeneutics:** Drawing from Corbin's hermeneutic principles, the study interprets key sermons from *Nahj al-balāgha*, particularly the first sermon, to identify themes aligned with sacred history.
2. **Comparative Analysis:** By juxtaposing Corbin's *hiérophistoire* with Imam 'Alī's ('a) discourse, the research evaluates the extent to which the former resonates with or diverges from the latter's theological vision.

Primary sources, including *Nahj al-balāgha* and Corbin's writings, are supplemented with secondary analyses from both Western and Islamic scholarship to ensure a comprehensive understanding of the subject.

4-Results

1. Spiritual Hierarchy and Sacred History

Imam ʿ Alī ('a), in the opening sermon of Nahj al-balāgha, articulates a divinely ordered hierarchy that governs the cosmos. He emphasizes the role of intermediaries—angels and prophets—in conveying divine knowledge. This perspective aligns with Corbin's view of a spiritual chain (silsila) that transcends material temporality, linking the earthly and heavenly realms. However, while Corbin focuses on the mystical and esoteric dimensions, Imam ʿ Alī ('a) integrates these with ethical imperatives, emphasizing human accountability in fulfilling divine will.

2. Beyond Temporal Constraints

Imam ʿ Alī's ('a) depiction of history as a living testament to God's will challenges linear conceptions of time, presenting a cyclical and eternal dimension. Corbin similarly envisions history as an ongoing spiritual narrative, yet his framework, shaped by phenomenology, often abstracts historical events into symbolic representations. In contrast, Imam ʿ Alī ('a) grounds his metaphysical vision in practical and moral realities, offering a more holistic integration of material and spiritual realms.

3. The Role of Active Imagination

Corbin's reliance on active imagination as a tool for accessing the metaphysical realm finds echoes in Imam ʿ Alī's ('a) invocation of the unseen (ghayb). Both perspectives affirm the interconnectedness of material and spiritual worlds, though Corbin's approach leans toward individual mysticism, whereas Imam ʿ Alī ('a) advocates collective responsibility in realizing divine justice.

4. Ethical Dimensions of Sacred History

A key distinction lies in the ethical orientation of Imam Ali's teachings. While Corbin's hiérohistoire often centers on metaphysical exploration, Imam ʿ Alī ('a) emphasizes the practical implications of spiritual awareness, urging humanity to act as stewards of God's creation. This ethical dimension enriches the concept of sacred history, bridging the gap between metaphysical ideals and human action.

5-Discussion and Implications

The findings highlight significant parallels between Corbin's hiérohistoire and Imam ʿ Alī's ('a) theological framework, yet they

also expose critical divergences. Corbin's emphasis on mystical experience risks overlooking the communal and ethical aspects central to Imam ' Alī's ('a) teachings. By integrating these dimensions, sacred history can offer a more balanced perspective that accommodates both spiritual transcendence and social responsibility.

This study contributes to the growing field of comparative theology by demonstrating how Islamic sources can inform and refine Western philosophical constructs. Furthermore, it underscores the need for interdisciplinary approaches that bridge phenomenology, hermeneutics, and Islamic theology to enrich contemporary understandings of sacred history.

6-Conclusion

Imam ' Alī's ('a) teachings in Nahj al-Balagha provide profound insights into the nature of history as a divine narrative, characterized by spiritual hierarchy, cyclical time, and human accountability. While Corbin's *hiérophistoire* draws heavily on these principles, it remains incomplete without the ethical and communal dimensions emphasized by Imam ' Alī ('a). By re-examining *hiérophistoire* through the lens of Nahj al-balāgha, this research advocates for a more integrative approach to sacred history, one that harmonizes metaphysical inquiry with moral action.

Keywords: Imam ' Alī ('a), Nahj al-balāgha, Henri Corbin, sacred history, Shi' a Islam, metaphysics, hermeneutics

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

-- پژوهشنامه کلام تطبیقی شیعه -----
دوره ۵، شماره ۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۳۰۷-۳۲۸
jcst.atu.ac.ir
Doi : 10.22054/jcst.2025.82964.1196

بازشناسی تطبیقی ریشه‌های «تاریخ قدسی» در آموزه‌های امام علی (ع) و اندیشه‌های هانری کربن

سید کمال کشیک نویسنده رضوی * *
دکتری تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده

این پژوهش به تحلیل مفهوم «تاریخ قدسی» پرداخته که توسط هانری کربن توسعه یافته است. مسأله اصلی تحقیق این است که کربن چگونه با آشنایی با منابع معارفی اصیل شیعی، از این معارف در شکل‌دهی و تقویت مفهوم تاریخ قدسی بهره برده است. فرضیه تحقیق بر این مبنا استوار است که ریشه‌های این مفهوم را می‌توان در آموزه‌ها و اندیشه‌های امام علی (ع) جست‌وجو کرد. هدف پژوهش، بازشناسی ریشه‌های تاریخ قدسی در دیدگاه‌های امام علی (ع)، به‌ویژه در خطبه نخست نهج‌البلاغه، است. این مطالعه با بهره‌گیری از روش هرمنوتیک و تحلیل تطبیقی، میزان تأثیرپذیری کربن از آموزه‌های امام علی (ع) در تبیین مفهوم تاریخ قدسی را بررسی می‌کند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که امام علی (ع) در نهج‌البلاغه، تاریخ را به‌عنوان عرصه‌ای زنده برای تحقق اراده الهی معرفی می‌کند و بر نظم الهی، مسئولیت انسان‌ها، و تعامل میان ساحت‌های مادی و معنوی تاریخ تأکید دارد. از سوی دیگر، کربن تاریخ روحانی را جریانی مستمر و فراتر از محدودیت‌های زمانی و مادی می‌داند و با تکیه بر مفاهیمی چون تخیل فعال و هرمنوتیک فلسفی، به تحلیل پیوندهای میان جهان مادی و معنوی می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که درحالی‌که امام علی (ع) دیدگاهی جامع‌تر به ارتباط میان تاریخ مادی و روحانی دارد، تمرکز کربن عمدتاً بر جنبه‌های عرفانی و فلسفی تاریخ قدسی محدود شده است. همچنین، بررسی‌ها حاکی از آن است که ریشه‌های مفهوم تاریخ قدسی به‌طور مشهودی در بیانات امام علی (ع) قابل‌ردیابی است و این آموزه‌ها تأثیر بسزایی در شکل‌گیری اندیشه‌های کربن داشته‌اند.

کلید واژه‌ها: امام علی (ع)، نهج‌البلاغه، هانری کربن، تاریخ مقدس، تاریخ قدسی، تشیع.

۱. مقدمه

امام علی (ع)، نخستین امام شیعیان و از برجسته‌ترین چهره‌های تاریخ اسلام، نه تنها پیشوایی مذهبی، بلکه متفکری ژرف‌اندیش در عرصه معرفت است. آموزه‌های ایشان در حوزه‌های اخلاق، سیاست، عدالت اجتماعی، و معرفت‌شناسی، به‌ویژه در نهج‌البلاغه، حاوی نکاتی است که فراتر از زمان و مکان، به تحلیل‌های دینی و فلسفی عمق و معنا می‌بخشند. نهج‌البلاغه، مجموعه‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌های امام علی (ع)، به‌عنوان یکی از متون بی‌بدیل اسلامی، در حوزه اندیشه‌های دینی و معرفتی جایگاهی والا دارد. این اثر، با نگاهی عمیق به مسائل انسانی و الهی، زمینه‌ساز طرح پرسش‌های بنیادی درباره هستی، زمان، و رابطه انسان با خدا شده است. نهج‌البلاغه با تکیه بر عقلانیت و معنویت توأمان، مرجعی مهم برای بررسی مسائل پیچیده فلسفی مانند ماهیت عدالت و جایگاه انسان در تاریخ است. اندیشه‌های امام علی (ع)، از گذشته تاکنون، منبع الهام بسیاری از متفکران و فیلسوفان بوده است به نظر می‌رسد اندیشمندانی چون هانری کربن، از آموزه‌های امام در تبیین نظریه‌هایی چون «تاریخ قدسی» و انسان‌شناسی روحانی تأثیر پذیرفته‌اند.

هانری کربن (۱۹۰۳-۱۹۷۸)، از برجسته‌ترین شرق‌شناسان قرن بیستم، تأثیرات عمیقی بر پژوهش‌های مرتبط با ایران و اسلام داشت. او سال‌های زیادی را در ایران گذراند و انجمن ایران‌شناسی فرانسه را تأسیس کرد. کربن که از شاگردان برجسته عرفان و فلسفه اسلامی بود، آثار مهمی در زمینه عرفان، فلسفه و کلام شیعی به زبان فرانسوی ترجمه و تألیف کرد. مجموعه «گنجینه نوشته‌های ایرانی» از مهم‌ترین دستاوردهای او در این زمینه است که نشان‌دهنده دغدغه‌های فکری او درباره عرفان و فلسفه اسلامی است (ر.ک؛ کوربن، ۱۳۷۷: ۵۴).

کربن خود را مستشرق به معنای متداول نمی‌دانست، بلکه به عنوان فیلسوفی سیار به دنبال گم‌شده‌ای معنوی در فرهنگ‌های مختلف بود. نگاه فلسفی او به انسان شامل تمام جنبه‌های مادی و معنوی، ظاهری و باطنی، و دنیای غیب و شهود می‌شد (ر.ک؛ کوربن، ۱۳۷۷: ۵۴). آشنایی وی با مارتین هایدگر، فیلسوف برجسته آلمانی، در زمینه متافیزیک و هرمنوتیک تأثیر زیادی بر شیوه تفکر او گذاشت. او نخستین مترجم کتاب «وجود و

زمان "هایدگر به زبان فرانسوی بود و از این طریق متفکرانی چون سارتر را با هایدگر آشنا کرد (ر.ک؛ موسوی گیلانی، ۱۳۸۵: صص ۲۹-۷۵). کربن از طریق هرمنوتیک، به تحلیل عرفان شیعی پرداخت و روش پدیدارشناسی غیرکلاسیک را در بررسی فلسفه و عرفان شیعی به کار گرفت. او خود اذعان داشت که آنچه در آثار هایدگر جستجو می‌کرد، در متافیزیک ایرانی اسلامی نیز می‌یافت (شایگان، ۱۳۷۱: ۶۶).

لوئی ماسینیون، استاد کربن، از دیگر افراد تأثیرگذار در زندگی او بود. ماسینیون، که پژوهش‌های عمیقی درباره اسلام و عرفان اسلامی داشت، به‌ویژه در موضوع حلاج، تأثیرات زیادی بر کربن گذاشت و او را با شهاب‌الدین سهروردی آشنا کرد. ماسینیون باعث شد کربن به پژوهش در زمینه الهیات و هرمنوتیک شیعی بپردازد. کربن که متخصص پدیدارشناسی آلمانی و فلسفه هایدگر بود، این تخصص را در تحلیل معرفت‌شناسی و هستی‌شناسی شیعی به کار برد (Laude, ۲۰۱۰: ۱۱-۱۳). (حضور کربن در محضر اتین ژیلسون، متفکر مسیحی، نیز در گرایش او به اسلام و تشیع تأثیر زیادی داشت (ر.ک؛ شایگان، ۱۳۷۱: ۲۱).

زندگی کربن به فعالیت‌های آکادمیک اختصاص داشت و او در طول عمر خود در جلسات ارانوس، که متفکرانی مانند میرچا الیاده و گرشوم شولم در آن حضور داشتند، شرکت می‌کرد. در سال ۱۹۷۴، کربن مرکز بین‌المللی پژوهش‌های تطبیقی معنویت را در دانشگاه سنت ژان اورشلیم تأسیس کرد که به عنوان فضایی برای تعامل دانشگاهیان از سه دین توحیدی طراحی شده بود (Laude, ۲۰۱۰: ۱۱-۱۳). (او همچنین در طول جنگ جهانی دوم، اولین تماس خود را با جهان اسلام در استانبول تجربه کرد و از سال ۱۹۵۴ نیمی از سال را در پاریس و نیمی دیگر را در ایران، خانه معنوی خود، می‌گذراند. بر اساس فهرست کریستین جامبت، تا سال ۱۹۸۱، ۳۰۵ اثر از کربن به ثبت رسیده است و پس از مرگ او نیز آثار دیگری منتشر شده‌اند (Jambet, ۱۹۸۱: p. ۳۴۵-۳۶۰). (این آثار نشان‌دهنده عمق پژوهش‌های او در زمینه عرفان، فلسفه و الهیات شیعی است.

۱-۱. بیان مسأله

بازشناسی ریشه‌های نظریه «تاریخ قدسی» در آموزه‌های امام علی (ع)، افقی جدید به تحلیل‌های فلسفی و معنوی می‌گشاید. کربن، با طرح سلسله‌مراتب روحانی، ارتباط میان منبع الهی و انسان را از طریق «زنجیره انتقالی» توصیف می‌کند که در آن پیامبران و اولیا نقش واسطه‌ای در انتقال دانش روحانی ایفا می‌کنند (ر.ک؛ کوربن، ۱۳۷۷: ۵۴). این دیدگاه، ضمن تأکید بر اهمیت تجربه‌های روحانی تاریخی، می‌تواند در آموزه‌های امام علی (ع) نیز ریشه داشته باشد، جایی که مفهوم «ولایت» و «امامت» به عنوان عناصر اساسی در هدایت روحانی و اجتماعی مطرح می‌شود. انسان‌شناسی کربن، با برجسته‌سازی نقش آگاهی و تخیل فعال در کشف حقایق پنهان، زمینه‌ساز نقد رویکردهای انسان‌شناختی سنتی است. این دیدگاه، مشابه آموزه‌های امام علی (ع)، بر اهمیت «حقیقت» و «معرفت» در سیر و سلوک انسانی تأکید دارد. امام علی (ع) نیز در خطبه‌های خود بارها بر اهمیت شناخت خود و ارتباط با خداوند برای رسیدن به حقیقت تأکید کرده‌اند، که این نکته با تأکید کربن بر تجربه‌های شخصی و غیرنهادینه همخوانی دارد.

«تاریخ قدسی»، با ارائه تفسیری چرخه‌ای و غیرخطی از زمان، فهم جدیدی از رویدادهای معنوی ارائه می‌دهد. این مفهوم در آموزه‌های امام علی (ع) نیز بازتاب یافته است، به‌ویژه در نهج‌البلاغه که زمان و رویدادهای تاریخی از منظر حقایق الهی تحلیل می‌شوند. این نوع نگاه، انسان را به سوی درک عمیق‌تری از تاریخ و ارتباط آن با معنویت هدایت می‌کند. با این حال، برداشت غیرخطی از زمان، همان‌طور که کربن نیز مطرح می‌کند، می‌تواند چالش‌هایی در انطباق با تاریخ‌نگاری خطی ایجاد کند. نظریه کربن در مورد تاریخ قدسی و انسان‌شناسی روحانی، هرچند بسیار تأثیرگذار است، نیازمند تکمیل با دیدگاه‌های اسلامی است تا از برداشت‌های انتزاعی و چالش‌های اجتماعی ملموس اجتناب شود. آموزه‌های امام علی (ع)، با تأکید بر ترکیب معرفت الهی و واقعیت‌های اجتماعی، می‌توانند به این نظریه عمق بیشتری بخشند. امام علی (ع) با ارائه نظام فکری جامع، رابطه میان معنویت و عدالت اجتماعی را نمایان می‌سازند که در نظریه کربن کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

۱-۱. هدف پژوهش

این پژوهش بر آن است تا با تحلیل تطبیقی میان دیدگاه‌های کربن و آموزه‌های امام علی (ع)، به درکی جامع‌تر از مفهوم تاریخ قدسی دست یابد و کاربردهای آن را در فهم معاصر از انسان‌شناسی و تاریخ نشان دهد. بدین ترتیب، می‌توان ارتباط میان تاریخ، فلسفه و معنویت را در پرتو آموزه‌های اسلامی بهتر درک کرد.

ضرورت تحقیق در بازشناسی ریشه‌های نظریه «تاریخ قدسی» در آموزه‌های امام علی (ع) از آن جهت است که این پژوهش می‌تواند خلأهای موجود در نظریه کربن را با بهره‌گیری از جامعیت آموزه‌های اسلامی پر کند. توجه به آموزه‌های امام علی (ع) می‌تواند زمینه‌ساز درکی جامع‌تر و کاربردی‌تر از تاریخ قدسی گردد.

۲-۱. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهند که کربن تلاش می‌کند تا با بهره‌گیری از رویکرد فراتاریخی و پدیدارشناسی، به ویژه در ارتباط با فلسفه اسلامی و عرفان شیعی، تحلیلی از مفاهیم معنوی و تاریخ ارائه دهد که از دیدگاه‌های سنتی و تاریخی گرا فراتر می‌رود.

الف. *مطالعه‌ی الزامات بینش کربن درباره ولایت* (وکیلی و کاظم‌پور، ۱۳۹۷) به مقایسه دو رویکرد فراتاریخی کربن و تاریخی‌گری در فهم آموزه ولایت پرداخته است. کربن ولایت را باطنی‌ترین وجه تشیع و نه یک پدیده اجتماعی خاص می‌داند. این رویکرد با استناد به آموزه‌های پیامبرشناسی و امام‌شناسی، مفهومی قدسی و همیشگی برای ولایت ارائه می‌دهد که از نقد به تاریخ‌مندی به دلیل نادیده گرفتن اصول خداشناسی و فلسفی دینی متمایز است.^۱

^۱: وکیلی، هادی؛ کاظم‌پور، فرشته، الزامات بینش هانری کربن درباره ولایت در روش مطالعه تاریخی اسلام (بررسی دو رویکرد تاریخ قدسی و تاریخ‌مندی فهم دین)، نقد و نظر، بهار ۱۳۹۷، سال بیست و سوم، شماره ۱، ص ۱۲۰ - ۱۴۳.

ب. *هانری کربن و علم فرهنگ معنوی* (پارسانیا و وکیلان، ۱۳۹۳) به طرح نظریه دانش فرهنگ معنوی کربن پرداخته و بیان می‌کند که کربن با الهام از فلسفه اشراقی و پدیدارشناختی، دانش فرهنگی متفاوتی را ایجاد کرده که وابسته به سنت دینی و مصون از تاریخ‌گرایی است. این پژوهش با معرفی ویژگی‌های متمایز فرهنگ معنوی در فلسفه اسلامی، کربن را به عنوان مرجع مهمی در نقد مدرنیته و بررسی هنر و عرفان معرفی می‌کند.^۱

ج. *امکان گفت‌وگوی اسلام و مسیحیت از دیدگاه کربن* (قاسمی، ۱۳۹۲) نیز در راستای تلاش‌های کربن برای ایجاد همزیستی و گفت‌وگو میان ادیان است. در این مقاله، استفاده کربن از هرمنوتیک فلسفی و پدیدارشناسی برای کشف معنای باطنی دین و ایجاد بستری برای همزیستی بین پیروان ادیان به عنوان ابزاری برای تفاهم معرفی شده است.^۲

د. *نظریه فراتاریخ در اندیشه هانری کربن* (علم‌الهدی و همکاران، ۱۳۹۶) به بررسی عمیق‌تری از مفهوم فراتاریخ می‌پردازد و نشان می‌دهد که کربن با تأثیر از آموزه‌های هوسرل و هایدگر، تاریخی که فراتر از ربط امام علی (ع) و معلولی حوادث باشد، تفسیر می‌کند. در این دیدگاه، تاریخ صرفاً روایت وقایع نیست، بلکه امتدادی از عالم مثال و نمادی از روابط معنوی است که از طریق فلسفه و عرفان ایرانی-اسلامی قابل تفسیر است.^۳

ه. *قانون رازداری* (Darmon, 2007) با رویکردی مشابه به مفهوم تاریخ قدسی در سنت یهودی و ارتباط آن با آیین‌های دینی پرداخته و با اقتباس از دیدگاه کربن، پیوند میان

^۱: پارسانیا، حمید؛ وکیلان، سیدآرش، *هانری کربن و تمهید علم فرهنگ معنوی*، دین و سیاست فرهنگی، زمستان ۱۳۹۳، سال اول، شماره ۳، ص ۳۳-۶۳.

^۲: قاسمی، اعظم، *اسلام و مسیحیت؛ امکان گفت‌وگوی دو مکتب از دیدگاه هانری کربن*، معرفت ادیان، تابستان ۱۳۹۲، شماره ۱۵، ص ۴۰-۵۹.

^۳: علم‌الهدی، سید علی؛ اخلاقی، مرضیه؛ محمدی، ناصر؛ سید عرب، حسن، *تبیین نظریه فراتاریخ در اندیشه هانری کربن*، تاریخ فلسفه، بهار ۱۳۹۶، سال هفتم، شماره ۴، ص ۸۳-۱۰۴.

تاریخ قدسی و آیین‌های مذهبی را بازخوانی کرده است. این پژوهش، تأثیر اندیشه کربن بر رویکردهای فراتاریخی در تحلیل مناسک مذهبی یهودی را به روشنی بیان می‌کند.^۱ این پژوهش‌ها، نشان از تمایل کربن به تأسیس رویکردی دارند که فراتر از دیدگاه‌های تاریخی گرا بوده و نوعی پیوند میان گذشته و حال معنوی را برقرار می‌سازد که از طریق آموزه‌های فراتاریخی و پدیدارشناسی کربن امکان‌پذیر شده است.

۲. بررسی جنبه‌های اساسی مفهوم تاریخ قدسی

۲-۱. نقش سلسله‌مراتب روحانی

امام امام علی (ع) در خطبه اول نهج‌البلاغه، به نظم الهی در آفرینش اشاره می‌کند و مفهوم سلسله‌مراتب روحانی را با زبانی عمیق و فلسفی تبیین می‌نماید. او خداوند را منشأ اصلی تمامی موجودات و واسطه‌های روحانی معرفی می‌کند و تصریح می‌نماید که کمال دین و شناخت الهی تنها از طریق اعتقاد به یکتایی خدا و تصدیق او به عنوان آفریدگار ممکن است (ر.ک؛ نهج‌البلاغه، خطبه ۱).

از دیدگاه ایشان، خداوند نظامی دقیق و هماهنگ از نیروها و واسطه‌ها، مانند فرشتگان، برای اجرای اوامر و تداوم اراده خود ایجاد کرده است. این واسطه‌ها، بدون دخالت شخصی یا نقص، تنها فرمانبردار خالق مطلق‌اند (نهج‌البلاغه، خطبه ۱).

کربن در مفهوم تاریخ قدسی بر سلسله‌مراتبی روحانی تأکید می‌کند که نقش واسطه‌ای میان حوزه‌های الهی و انسانی را ایفا می‌کند. این سلسله‌مراتب که شامل پیامبران و اولیا می‌شود، در انتقال دانش روحانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به عنوان واسطه‌هایی معنوی برای هدایت انسان‌ها عمل می‌کنند (Corbin, 1991, p.133). این انتقال از طریق «زنجیره انتقالی» ممکن می‌شود و به گونه‌ای است که تجربه‌های روحانی در طول نسل‌ها به یکدیگر پیوند می‌یابند (Corbin, 2019, p.36). از این دیدگاه، تنها از طریق

^۱ : Julien Darmon, La loi du secret : la kabbale comme source de halakha chez r.

Joseph Caro et les décisionnaires séfarades ultérieurs, Direction : Charles Mopsik, Danièle Hervieu-Léger, Régine Azria, Thèse de doctorat, Sociologie, Paris, EHESS, 2007.

تاریخ قدسی است که شخصیت‌های روحانی، چه آسمانی و چه زمینی، به معنای واقعی خود دست می‌یابند، چرا که این رویکرد به فهم بُعد روحانی رویدادهای تاریخی و رای ظاهر آنها، کمک شایانی می‌کند (Corbin, 1995, p.125).

در این چارچوب، مفهوم «دعوت» یا تاریخ روحانی بشر نیز جایگاه ویژه‌ای می‌یابد، زیرا پیوند مستقیمی میان عمل روحانی راهبران و تحقق نقشه الهی ایجاد می‌کند (Corbin, 1995, p.125). هرچند کربن با ساختن این نظام سلسله‌مراتبی، به بررسی لایه‌های پنهان تاریخ و معناهای غیرمادی آن کمک می‌کند، اما نگاه او ممکن است محدود به نوعی نخبه‌گرایی شود. از سوی دیگر، آموزه‌های امام علی (ع)، علاوه بر تأکید بر واسطه‌های الهی، بر تجربه‌های روحانی فردی نیز ارزش قائل‌اند و این امر می‌تواند رویکرد کربن را تکمیل کند. بدین ترتیب، تحلیل تطبیقی این دو دیدگاه نشان می‌دهد که نظام سلسله‌مراتب روحانی در نهج‌البلاغه، به واسطه جامعیت و توجه به ابعاد انسانی و اجتماعی، می‌تواند چارچوب فلسفی کربن را به سمت رویکردی متوازن‌تر هدایت کند، به‌ویژه در جایی که ارزش تجربه‌های فردی و دسترسی مستقیم به معرفت الهی مطرح می‌شود (Corbin, 1995, p. 36).

۲-۲. پیامدهای انسان‌شناختی

امام علی (ع) بن ابی طالب در خطبه‌های نهج‌البلاغه، دیدگاهی ژرف درباره ماهیت انسان و پیوند او با خداوند ارائه می‌دهد. او انسان را موجودی می‌داند که از عناصر مادی و معنوی ترکیب شده است و برای دستیابی به کمال، باید به جنبه‌های روحانی خود توجه ویژه‌ای داشته باشد (نهج‌البلاغه، خطبه ۱). از منظر او، آفرینش انسان، تجلی قدرت و حکمت الهی است؛ بدین معنا که خداوند او را به گونه‌ای آفرید که با داشتن قوه عقل و اراده، بتواند مسیر هدایت یا گمراهی را انتخاب کند.

وی در ادامه به نقش روحانی انسان در درک حقیقت و پیوند با خداوند اشاره می‌کند و بیان می‌دارد که انسان باید از صفات ناپسند مادی رهایی یابد و به سوی معرفت الهی گام بردارد. انسان‌شناسی امام علی (ع) مبتنی بر این باور است که انسان تنها با پاکسازی درونی و پرورش روح می‌تواند به مقصد الهی نائل شود. او تأکید می‌کند که خویش‌شناسی

نخستین گام در مسیر خداشناسی است و هر فرد باید به عظمت و مسئولیت وجود خود پی ببرد (نهج البلاغه، خطبه ۱).

تاریخ قدسی تصویری نوین از طبیعت انسان و پیوند او با منبع الهی ارائه می‌کند و مفاهیم انسان‌شناختی سنتی را به چالش می‌کشد (Corbin, 1991, p.136). این دیدگاه بر اهمیت آگاهی روحانی در آشکارسازی حقایق پنهان تأکید دارد (Corbin, 1960, p.XXVII). در اینجا رابطه میان اشیاء ملموس و روحی که آنها را درک می‌کند، همچون ترکیبی اساسی پدیدار می‌شود که به‌طور بنیادین درک و تفسیر واقعیت را شکل می‌دهد. در این رهیافت، تخیل فعال نقش مهمی در فهم جهان دارد (Corbin, 1986, p.517). انسان‌شناسی کربن بر این ایده استوار است که وجود واقعی برای ذهن جستجوگر تنها در سطح روحانی معنا پیدا می‌کند؛ به طوری که بدن مادی با جنبه‌های تاریکی و منفی‌گرایی مرتبط است (Corbin 2014, p.47). می‌توان گفت که انسان‌شناسی کربن و امام علی (ع) هر دو بر تعالی انسان تأکید دارند، اما مسیرهای متفاوتی را پیشنهاد می‌دهند. کربن بیشتر بر کشف حقایق معنوی از طریق تجربه‌های روحانی و تخیل فعال تأکید دارد، در حالی که امام علی (ع) این تعالی را در پیوند میان معرفت الهی و اصلاحات اخلاقی و اجتماعی جستجو می‌کند. این تفاوت‌ها می‌تواند الهام‌بخش بررسی‌های عمیق‌تری باشد که نشان دهد چگونه اندیشه‌های امام علی (ع) می‌تواند به‌عنوان مکملی برای رویکرد انتزاعی کربن عمل کنند و نگرشی جامع‌تر و عملی‌تر از انسان‌شناسی معنوی ارائه دهند (Corbin, 1986, p.548).

۲-۳. فراسوی زمان

امام علی (ع) در نهج البلاغه به مفهومی از زمان اشاره می‌کند که با درک خطی رایج تفاوت دارد. او در خطبه اول از خلقت آسمان‌ها، زمین و انسان به عنوان پدیده‌هایی یاد می‌کند که در چارچوبی کاملاً هماهنگ و ازلی رخ داده‌اند. این نگاه نشان می‌دهد که زمان در دستگاه الهی، نه به صورت کمی و محدود، بلکه کیفی و فراتر از چارچوب‌های بشری درک می‌شود (نهج البلاغه، خطبه ۱).

از نظر امام علی (ع)، خداوند زمان را به گونه‌ای تنظیم کرده که رویدادهای زمینی در یک سلسله‌مراتب ازلی و معنوی جای می‌گیرند. او به نظم الهی در رویدادهای تاریخی

تأکید می‌کند و باور دارد که این نظم به گونه‌ای طراحی شده است که گذشته، حال و آینده را به سوی هدفی الهی هدایت می‌کند. امام علی (ع) به ارتباط رویدادهای زمینی با طرح الهی اشاره می‌کند و این مفهوم را با قدرتی روحانی تبیین می‌کند که از زمان و مکان فراتر است. این نگرش، به تمایز میان جهان مادی و جهان معنوی و وابستگی رویدادهای تاریخی به قوانین روحانی توجه دارد.

امام علی (ع) همچنین از انسان‌ها می‌خواهد که با بهره‌گیری از خرد و بصیرت، رویدادهای زندگی خود را در بستر بزرگ‌تر زمان الهی بفهمند و از کوتاه‌بینی در تفسیر زمان پرهیز کنند. او بر اهمیت پیروی از اراده الهی تأکید می‌کند که فراتر از قیود زمانی و مکانی بشری است و تنها با شناخت عمیق معنوی می‌توان آن را درک کرد (نهج‌البلاغه، خطبه ۱).

دیدگاه امام علی (ع)، مشابه برداشت هانری کربن از زمان کیفی و چرخه‌ای است، اما تمرکز امام علی (ع) بیشتر بر نظم الهی و هدایت انسان‌هاست، در حالی که کربن زمان را به عنوان بستری برای آشکارسازی حقایق روحانی مورد تأکید قرار می‌دهد (Corbin, 1991, p.122).

به گفته کربن، تاریخ قدسی مفهوم زمان را به گونه‌ای متفاوت از درک معمول خطی آن به تصویر می‌کشد. رویدادهای روحانی در یک الگوی پیشرفت خطی قرار نمی‌گیرند؛ بلکه در حوزه‌ای هستند که گذشته، حال و آینده را به‌طور هم‌زمان در بر می‌گیرد (Corbin, 1991, p.122). این بُعد چرخه‌ای از زمان، درک عمیق‌تری از رویدادهای روحانی که خارج از چارچوب زمانی معمول رخ می‌دهند، فراهم می‌کند. از این دیدگاه، زمان نه به صورت کمی، بلکه به گونه‌ای کیفی و چرخه‌ای دیده می‌شود (Corbin, 1960, p.266). این رویکرد کمک می‌کند تا تاریخ به‌عنوان مرحله‌ای برای گذار به ادوار روحانی جدید در نظر گرفته شود (Corbin, 1960, p.33).

علاوه بر این، در تاریخ قدسی بُعد عمودی زمان نیز مطرح است که الگوی الهی یا آسمانی را تصدیق می‌کند که رویدادهای زمینی را هدایت می‌کند. این دیدگاه که تاریخ را تجلی حقایق عمیق‌تر روحانی می‌داند، با ارائه تفسیری تمثیلی، تاریخ را به بستری برای بازنمایی اصول الهی فراتر از چارچوب‌های مادی تبدیل می‌کند. هرچند این نگرش می‌تواند درک معنوی تاریخ را گسترش دهد، اما با چالش‌هایی مواجه است، از جمله

تقابل با روش‌های تاریخ‌نگاری سنتی که بر شواهد تجربی و توالی علی-معلولی تأکید دارند. این تضاد، هماهنگی این دیدگاه با عقلانیت مدرن را دشوار می‌کند و ممکن است به سوء تفاهم میان رهیافت‌های معنوی و تجربی منجر شود. پذیرش این نگاه به بازتعریف مفاهیم سنتی تاریخ و تعامل دقیق میان رهیافت‌های تمثیلی و تجربی نیاز دارد (Corbin, 1986, p.296).

۲-۴. تاریخ روحانی و مادی

امام علی (ع) در نهج‌البلاغه به تمایز میان تاریخ مادی و روحانی پرداخته و بر نقش هدایت الهی در تاریخ تأکید می‌کند. او رویدادهای زمینی را در چارچوبی معنادار از نظم الهی تفسیر می‌کند که فراتر از محدودیت‌های زمان و مکان مادی است. در خطبه اول، علی به آفرینش جهان و انسان اشاره می‌کند و این فرایند را نمایان‌گر قدرت مطلق خداوند و هدف‌مندی رویدادهای تاریخی می‌داند (ر.ک؛ نهج‌البلاغه، خطبه ۱).

از منظر او، تاریخ مادی بدون پیوند با تاریخ روحانی بی‌معناست. او تأکید دارد که پیامبران و امامان واسطه‌هایی میان خداوند و بشر هستند که نقش آنان در تاریخ، اتصال بین دو بُعد مادی و معنوی است. امام علی (ع) بیان می‌کند که این شخصیت‌های روحانی برای یادآوری پیمان فطری انسان‌ها با خداوند و هدایت آنان به سوی سعادت جاودان فرستاده شده‌اند (ر.ک؛ نهج‌البلاغه، خطبه ۱). او وقایع دنیوی را نه به‌عنوان هدفی مستقل، بلکه به‌عنوان بخشی از طرح کلی الهی که انسان را به‌سوی حقیقت روحانی راهنمایی می‌کند، می‌نگرد.

در نگاه علی، تاریخ مادی تنها زمانی معنادار است که با حقایق روحانی گره بخورد. این دیدگاه به وضوح نقش جهان میانجی یا واسطه‌ای را نشان می‌دهد که علی از آن برای تبیین ارتباط میان عالم مادی و روحانی بهره می‌گیرد. او معتقد است که انسان باید با بهره‌گیری از بصیرت و عقل، این دو بُعد را به هم پیوند دهد تا به درک عمیق‌تری از جهان و جایگاه خود در آن دست یابد.

نظریه امام علی (ع)، مشابه نگاه کربن به تاریخ قدسی است که میان تاریخ روحانی و مادی تمایز قائل می‌شود و جهان میانجی را به‌عنوان پلی میان این دو معرفی می‌کند

(Corbin, 2019, p.96) با این حال، نگاه امام علی (ع) بیشتر به جنبه‌های عملی و هدایت انسان‌ها معطوف است.

تاریخ قدسی تمایزی میان تاریخ روحانی و مادی قائل است. کربن معتقد است که وقایع روحانی از زمان و مکان مادی فراتر می‌روند و در جهانی با بُعد ابدیت جای دارند (Corbin, 1991, p.122). این تمایز برای واقعیت اشاره دارد که حقایق روحانی از تغییرات زمانی که تاریخ مادی را شکل می‌دهند، مستقل هستند. مفهوم «جهان میانجی»^۱ در این تمایز نقش کلیدی دارد و به عنوان پلی میان قلمروهای الهی و مادی عمل می‌کند (Corbin, 2019, p.96). این جهان به ارتباط با حقیقت‌های روحانی و تجربه‌های الهی امکان ظهور می‌دهد و نمایانگر پیوند بین ابعاد مادی و روحانی وجود است.

تاریخ دنیوی صرفاً بر موفقیت‌های انسانی تمرکز دارد و پیشرفت خطی بدون معنای روحانی را دنبال می‌کند، در حالی که تاریخ قدسی به ریشه‌های ماوراءالطبیعی تاریخ می‌پردازد (Corbin, 1986, p.332). این تمایز، هرچند قابل فهم است، اما ممکن است درک پویایی‌های پیچیده‌ی میان این دو بُعد را در تجربه انسانی نادیده بگیرد.

در تحلیل امام علی (ع) از تاریخ، ایشان تاریخ مادی و روحانی را از یکدیگر تفکیک نمی‌کند و تأکید دارد که تاریخ مادی زمانی معنا پیدا می‌کند که با تاریخ روحانی پیوند خورده و تحت هدایت الهی قرار گیرد. از دیدگاه ایشان، رویدادهای دنیوی تنها بخشی از طرح کلی الهی هستند که انسان‌ها را به سمت حقیقت روحانی هدایت می‌کنند. امام علی (ع) شخصیت‌های روحانی مانند پیامبران و امامان را به عنوان واسطه‌هایی بین خداوند و بشر معرفی می‌کند که هدف آنان یادآوری پیمان فطری انسان‌ها با خداوند است. در این نگرش، جهان میانجی به عنوان پلی میان دو بُعد مادی و معنوی عمل می‌کند و انسان‌ها باید با بصیرت و عقل خود این دو بُعد را به هم پیوند دهند تا به درک عمیق‌تری از جهان و جایگاه خود در آن دست یابند.

^۱ : mundus imaginalis

۲-۵. رویکرد هرمنوتیکی

امام علی (ع) در نهج البلاغه، با ارائه تفسیرهایی ژرف و تمثیلی، به نوعی رویکرد هرمنوتیکی در تبیین معنای وقایع و متون دینی می‌پردازد. او در خطبه‌های خود، وقایع تاریخی، نظام خلقت و آموزه‌های الهی را در سطوح معنایی متفاوت بیان می‌کند و تلاش دارد تا مخاطبان را به فهم عمیق‌تر از حقایق معنوی هدایت کند (ر.ک؛ نهج البلاغه، خطبه ۱).

از دیدگاه امام علی (ع)، فهم درست از رویدادها و آموزه‌های دینی تنها از طریق تدبر، تعقل و گشودگی نسبت به معانی پنهان آنها امکان‌پذیر است. او تأکید می‌کند که متون دینی و تاریخی تنها در ظاهر خود محدود نیستند، بلکه معانی عمیق‌تری را در بر دارند که باید با تأمل و تفکر کشف شوند. برای مثال، او خلقت انسان و جهان را نه صرفاً به‌عنوان رویدادهایی مادی، بلکه به‌عنوان جلوه‌ای از قدرت و حکمت الهی تفسیر می‌کند که ارتباطی مستقیم با هدف‌مندی روحانی دارد. این رویکرد، توجه به ابعاد فرامادی و معنوی وقایع را تقویت می‌کند و افراد را به کشف الگوهای معنایی و هماهنگی‌های روحانی میان عناصر مختلف وجود فرا می‌خواند (نهج البلاغه، خطبه ۱).

امام علی (ع) همچنین به نقش فهم عقلانی در کشف معانی پنهان اشاره دارد و از انسان‌ها می‌خواهد که به جای سطحی‌نگری، به اعماق معارف الهی نفوذ کنند و حقیقت را از ظاهر فراتر ببینند. او بر ضرورت درک وحدت معنایی میان سطوح مختلف وجودی تأکید دارد، که شباهت‌هایی به رویکرد هرمنوتیکی ارائه‌شده توسط کربن دارد.

درک تاریخ قدسی نیازمند رویکرد هرمنوتیکی خاصی است که معنای روحانی وقایع و متون را در سطوح عمیق‌تر روشن می‌کند (Corbin, 1991, p.136). این روش از تفسیر ساختارها و مشابهت‌های معنایی برای کشف الگوهای برابر سطوح مختلف وجودی استفاده می‌کند که ارتباطات بین این سطوح را آشکار می‌سازد (Corbin, 1960, p.266).

روش هرمنوتیکی کربنی، همچنین رویدادها و مناظر روحانی را که شاید در جغرافیای مادی جایی نداشته باشند، قابل درک می‌سازد (Corbin, 1960, p.33). هرچند این رویکرد هرمنوتیکی پیچیده است، اما برای افرادی که با روش شناختی خاص کربن آشنا نیستند، ممکن است اسرارآمیز و سخت‌فهم باشد.

رویکرد هرمنوتیکی در اندیشه امام علی (ع) و هانری کربن، علی‌رغم فاصله تاریخی، پیوندهای عمیقی دارد. فهم چندلایه متون و وقایعی که فراتر از معنای ظاهری است. روش تأویلی امام علی (ع) در تفسیر خلقت و آموزه‌های دینی، پیش‌زمینه‌ای برای توسعه هرمنوتیک معنوی در سنت اسلامی فراهم می‌آورد و به نظر می‌رسد کربن با مفاهیمی چون «جغرافیای روحانی» و «تاریخ قدسی» آن را به شکلی نظام‌مند تدوین کرده است.

۲-۶. تداوم حقایق روحانی

امام علی (ع) در نهج البلاغه به شکلی عمیق و هدفمند به مفهوم تداوم حقایق روحانی پرداخته است. او تاریخ را نه صرفاً به‌عنوان مجموعه‌ای از رویدادهای مادی، بلکه به‌عنوان جریانی زنده و معنوی می‌نگرد که ریشه در اراده الهی دارد و همواره به هدایت بشر ادامه می‌دهد. امام در خطبه اول تأکید می‌کند که پیامبران به‌عنوان واسطه‌های الهی، مأموریت خود را برای تداوم حقیقت و روشن نگه داشتن چراغ هدایت از نسلی به نسل دیگر انجام داده‌اند (ر.ک؛ نهج البلاغه، خطبه ۱).

او نقش انبیا و اولیاء را در تاریخ، نه به‌عنوان شخصیت‌های محدود به زمان و مکان خاص، بلکه به‌عنوان حاملان پیامی جاودانه و فراموش‌ناشدنی معرفی می‌کند. این پیام نه تنها برای انسان‌های معاصر آن‌ها، بلکه برای تمام زمان‌ها معنا و اهمیت دارد. از منظر امام علی (ع)، تاریخ روحانی فرآیندی پیوسته و جاری است که در آن روح حقایق الهی از طریق اولیاء و پیامبران در لحظات مختلف تاریخ بشری حضور پیدا می‌کند. او تأکید دارد که این تداوم، از جمله عوامل اصلی حفظ راه روشن خداوند برای انسان‌هاست، چرا که بدون این حضور مستمر، بشر به‌راحتی به انحراف کشیده می‌شود (ر.ک؛ نهج البلاغه، خطبه ۱).

در نهایت، تاریخ قدسی تداوم حقایق روحانی را از گذشته تا آینده مورد تأکید قرار می‌دهد. تاریخ روحانی یک فرآیند پیوسته است که در آن روح‌ها و انبیا می‌توانند حضور معنوی خود را به صورت مداوم در تاریخ بشری ادامه دهند (Corbin, 1995, p.125). این فرآیند به‌عنوان یک عمل زنده و جاری در نظر گرفته می‌شود که نه تنها تأثیرات خود را در گذشته و حال بلکه در آینده نیز اعمال می‌کند.

این دیدگاه امکان حضور معنوی دائمی افراد خاص را در لحظات مختلف تاریخی فراهم می‌آورد (Corbin, 1991, p.132). این استمرار باعث می‌شود که تاریخ قدسی ابزاری برای درک و تفسیر برانگیختگی‌های روحانی در تاریخ و فرهنگ‌ها به‌طور پیوسته فراهم آورد.

مفهوم تداوم حقایق روحانی، نمایانگر رویکردی خاص به تاریخ است که در آن، حقیقت‌های معنوی از قید زمان و مکان آزاد هستند. این دیدگاه که در اندیشه‌های امام علی (ع) مطرح شده و کربن به‌طور جدیدی آن را مورد تبیین قرار داده، تاریخ را نه به‌عنوان زنجیره‌ای خطی از رویدادها، بلکه به‌عنوان جریانی زنده و پیوسته از حضور معنوی می‌بیند. این نگرش که می‌توان آن را فلسفه‌ای از تاریخ قدسی به‌شمار آورد، با معرفی مفهوم «زمان کیفی» در مقابل «زمان کمی»، امکان درک عمیق‌تری از حضور همیشگی حقایق روحانی در تاریخ بشر را فراهم می‌کند (Corbin, 1960, p.33).

۳. نتیجه‌گیری

دیدگاه امام علی (ع) درباره تاریخ قدسی، بر هماهنگی میان تاریخ مادی و روحانی تأکید دارد. در نهج البلاغه، نقش پیامبران و واسطه‌های الهی به‌عنوان راهنمایان بشری معرفی شده است که با پیوند دادن تاریخ بشری به اراده الهی، مسیر سعادت انسان‌ها را ترسیم می‌کنند. این رویکرد، برخلاف تاریخ‌گرایی صرف، بر تداوم حضور حقایق معنوی و ضرورت درک نظم الهی در تمامی رویدادهای تاریخی تأکید می‌کند. از سوی دیگر، هانری کربن نیز با تبیین تاریخ قدسی به‌عنوان فرآیندی زنده، تلاش دارد تا ابعاد عرفانی و فلسفی را به تحلیل تاریخ وارد کند. او تاریخ قدسی را بر مبنای زمان چرخه‌ای و غیرخطی می‌فهمد و بر تداوم وقایع روحانی در بستر یک «جهان میانجی» تأکید دارد. با این حال، دیدگاه کربن عمدتاً بر مفاهیم انتزاعی و ساختارهای فلسفی متمرکز است، درحالی‌که امام علی (ع) با ارائه الگویی عملی و اخلاق‌محور، بر هدایت انسان‌ها و مسئولیت آن‌ها در تاریخ تأکید دارد. این پژوهش نشان می‌دهد که ترکیب این دو دیدگاه می‌تواند چارچوبی جامع‌تر برای درک تاریخ قدسی ارائه دهد. دیدگاه امام علی (ع) با رویکردی عملی و اخلاق‌محور و تأکید بر هدایت انسان‌ها، و دیدگاه کربن با تمرکز بر تحلیل فلسفی و

عرفانی، هر دو به تاریخ قدسی به عنوان ابزاری برای فهم عمیق تر معنویت و ارتباط آن با زندگی انسانی پرداخته‌اند. این ترکیب می‌تواند به فهمی جامع تر از تأثیر تاریخ قدسی بر رابطه میان انسان و منبع الهی منجر شود.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Seyyed Kamal Keshik
Nevis Razavi

<https://orcid.org/0000-0003-1700-5804>

منابع

- شریف‌الرضی، محمد بن حسین. (۱۴۱۴ ق). *نهج‌البلاغه* (للصبحی صالح). قم: هجرت.
- شایگان، داریوش. (۱۳۷۱ ش). *هانری کربن و آفاق تفکر معنوی در اسلام ایرانی*. ترجمه باقر پرهام. تهران: آگاه.
- کوربن، هانری. (۱۳۷۷ ش). «نامه هانری کوربن». *سیاست خارجی*. شماره ۴۷: ۵۳-۵۸.
- موسوی گیلانی، سید رضی. (۱۳۸۵ ش). «دیدگاه پدیدارشناسانه هانری کربن به دکتربین مهدویت». *انتظار*، شماره ۱۷ (ویژه‌نامه دکتربین مهدویت ۲): ۷۵-۲۹.
- Corbin, Henry. (1960). *Spiritual Body and Celestial Earth: From Mazdean Iran to Shi'ite Iran*.
- Corbin, Henry. (1986). *Temple and Contemplation: A Collection of Henry Corbin's Lectures on Islamic Philosophy and Mysticism*.
- Corbin, Henry. (1986). *Livre de la Sagesse Orientale*.
- Corbin, Henry. (1987). *L'homme de lumière dans le soufisme iranien*. Collection Le Soleil dans le Cœur.
- Corbin, Henry. (1991). *En Islam iranien, aspects spirituels et philosophiques. Tome I, le Shi'isme duodécimain*.
- Corbin, Henry. (1995). *Swedenborg & Esoteric Islam: Two Studies*.
- Corbin, Henry. (2014). *History of Islamic Philosophy*.

Corbin, Henry. (2019). *Creative Imagination in the Ṣūfism of Ibn 'Arabī*. Translated by Ralph Manheim. Princeton University Press.

Jambet, Christian. (1981). *Henry Corbin. Cahiers de L'Herne*, no. 39.

Laude, Patrick. (2010). *Pathways to an Inner Islam: Massignon, Corbin, Guénon, and Schuon*. New York: State University of New York Press.

Resources

Al-Sharīf al-Radī, Muḥammad bin al-Ḥusayn. (1993). *Nahj al-balāgha* (Subhi Al-Salih). Qom: Entesharat Hijrat. [In Persian]

Shaygan, Dariush. (1992). *Henry Corbin, Afagh Tafakor Ma'navi dar Islam Irani*, Translated by Baqer Parham. Tehran: Entesharat Aghah, [In Persian].

Corbin, Henry. (1998). *Nameh-e Henry Corbin*. Seyasat-e Khareji. No.47:pp53-58, [In Persian].

Corbin, Henry. (1960). *Spiritual Body and Celestial Earth: From Mazdean Iran to Shi'ite Iran*, [In English].

Corbin, Henry. (1986). *Temple and Contemplation: A Collection of Henry Corbin's Lectures on Islamic Philosophy and Mysticism*, [In English].

Corbin, Henry. (1986). *Livre de la Sagesse Orientale*, [In English].

Corbin, Henry. (1987). *L'homme de lumière dans le soufisme iranien. Collection Le Soleil dans le Cœur*, [In English].

Corbin, Henry. (1991). *En Islam iranien, aspects spirituels et philosophiques. Tome I, le Shi'isme duodécimain*, [In English].

Corbin, Henry. (1995). *Swedenborg & Esoteric Islam: Two Studies*. [In English]

Corbin, Henry. (2014). *History of Islamic Philosophy*, [In English].

Corbin, Henry. (2019). *Creative Imagination in the Ṣūfism of Ibn 'Arabī*. Translated by Ralph Manheim. Princeton University Press, [In English].

Jambet, Christian. (1981). *Henry Corbin. Cahiers de L'Herne*, No. 39, [In English].

Laude, Patrick. (2010). *Pathways to an Inner Islam: Massignon, Corbin, Guénon, and Schuon*. New York: State University of New York Press, [In English].

Mousavi Gilani, Seyyed Razi. (2006). "Henry Corbin's Phenomenological Perspective on the Doctrine of Mahdism" *Intezhar*, No. 17 (Special Issue on the Doctrine of Mahdism 2), [In Persian].

استناد به این مقاله: کشیک نویس رضوی، سید کمال (۱۴۰۳). باز شناسی تطبیقی ریشه‌های «تاریخ قدسی» در آموزه‌های امام علی (ع) و اندیشه‌های هانری کرین، پژوهشنامه کلام تطبیقی شیعه دوره ۵، شماره ۹: ۳۰۷-۳۲۸.

Doi: 10.22054/jcst.2024.79411.1165

Biannual Journal of Research in Shi'a Comparative Theology is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.